

Ing. MLADEN VOJTJEHOVSKI:

Voćarske perspektive Hrvatskog Zagorja

S obzirom na općenito lošu situaciju našeg voćarstva bilo je još prije 2—3 godine žučnih diskusija i polemika, i donošeni su razni prijedlozi, na koji ćemo način spasiti propadanje voćaka i naći put za intenzivnije voćarenje. Uzbibao se talas, koji je nakon male bure poprimio opet svoj mirni površinski oblik. A vjetar, koji je punio jedra te naše slabe voćarske barke, smirio se, pa barka sada bespomoćno stoji. A *Aspidiotus* se širi i dalje.

Da budem odmah jasniji! Pitanje opstanka naših jabučnjaka još danas nije i **ne smije biti** samo stvar seljaka i vlasnika voćnjaka. Prepuštimo li je samo njima, pa nastavimo i dalje ovim tempom štreanja, spasit ćemo u svakom kotaru Hrv. Zagorja tek nekoliko desetaka voćnjaka. Ostali će propasti, kao što i sve očiglednije propadaju. Ljudi i proizvođači su se već s tom činjenicom i pomirili, pa bespomoćno gledaju propast. Nažalost, još 95% njih ništa ne poduzima protiv te krize, a vrlo je vjerovatno, da ne će ništa ni poduzeti. I tako ćemo ostati bez jabuka. Da će takav svršetak neizbježno doći — pokušat ću dokazati s nekoliko brojaka.

Na području Hrv. Zagorja (još danas kotari: Klanjec, Stubica, Zlatar, Zelina, Krapina, Ivanec i Varaždin) živi prema statističkim podacima 71.116 domaćinstava, na čijim se posjedima nalazi 464.736 rodnih i nerodnih stabala jabuka. Na jedno domaćinstvo dakle dolazi 6,5 rodnih i nerodnih jabuka. Ova brojka sama za sebe dovoljno govori, pa upućenijim čovjeku ne bi trebalo dalji komentar. Zaista je bijedna pomisao na to, da se na jednom domaćinstvu sa 6,5 jabuka, kraj dovoljno radne snage, ne može **barem jednom** na godinu ta stabla poštrcati i tako ih spasiti. No u našim prilikama, baš je taj momenat od preko 70.000 domaćinstava onaj osnovni, koji kraj današnjeg gospodarskog znanja čini, da 99% tih domaćinstava ne poduzima ništa za spas tih voćaka. A tih 70.000 domaćinstava ne poduzima nikakove zaštitne mjere radi

1. toga, što 6,5 jabuka rodni i nerodni ne igra nikakovu odlučnu ulogu u novčanim prihodima s posjeda;
2. neupućenosti i nestašice osn. gospodarskog znanja;
3. radi nestašice štrcaljka, i eventualno
4. radi nestašice novaca za kupnju zašt. sredstava.

Ograničio sam se ovdje samo na jabuke odnosno na jabučarstvo s razloga, što se iz prakse vidi, da od ostalih vrsta voća *Aspidiotus per.* jedino jabuke napada u toj mjeri, da ih za nekoliko godina posuši, dok se ostale vrste voćaka u istom voćnjaku **ne suše** (premda i tu ima crvenih pjega na plodovima). Ovo je, držim, momenat, koji zaslužuje punu pažnju praktičara-agronoma i naučnih radnika voćara, koji bi eventualno mogli iz ove činjenice izvesti koristan zaključak. Pređimo s jabuke na uzgoj kruške! Smatram, da danas nije osnovni problem voćarstva proizvesti zdrave plodove bez crvenih mrlja od uši. Danas je za nas osnovni problem **uzdržati život voćke od propasti**. Dobiti plod bez mrlje ima sekundarnu važnost, a i mi bismo bili danas jako zadovoljni, kada nam se jabuke ne bi sušile, pa bismo imali proizvodnju opet od nekoliko hiljada vagona namjesto nekoliko stotina, koliko ih proizvodimo danas. Deduše, ti bi plodovi bili jako zaraženi, pa ih ne bismo izvozili (a to bi danas baš za našu vanjskotrgovinsku bilansu bilo negativno), ali bismo imali barem mnogo voća i dovoljno za nutarnje tržište, čija se cijena ne bi popela po kilogramu na vrijednost naranača.

Pored već iznesenih razloga za ovoliku »nezainteresiranost« poljoprivrednika za opstanak ovih 6,5 jabuka, treba navesti onaj drugi, koji je za poimanje Zagoraca specifičan: Da je kojom srećom jabuka isto tako interesantan artikal kao vinova loza, mi se sigurno danas ne bismo nalazili u situaciji, u kojoj se nalazimo. S ovom činjenicom vezan je odmah i količinski urod jabuka spram vinograda. Nasuprot 6,5 jabuka po domaćinstvu, dolazi u prosjeku 360 čhv vinograda odn. cca 990 čokota loze. Izraženo u prirodu 50 kg jabuka je: 250—300 lit. vina, a to je opet razmjerni, koji jasno govori u prilog »velike brige« za vinograd, a pogotovo nikakove brige za 6,5 jabuka (pored alkoholne vrijednosti i »veselja«, koje u vinu leži). To je dakle osnovni moment.

Drugi je moment, koji nas sprečava, da jače ne zahvatimo u zaštitu voćnjaka tih 70.000 domaćinstava — nestašica aparature za štrcanje. Ovdje ne bih sada isticao potrebu za ove investicije; o njoj je veoma opširno govorio i pisao ing. Masten iz instituta u Mariboru. No sigurno je, da smo samo mi agronomi u polj. stanicama **preslaba poluga** za pokretanje većih novčanih iznosa za nabavu odg. štrcaljka. Kao što ću i kasnije navesti, za ovu akciju je potrebna čvrsta intervencija i organizacija odozgo!!!

Treći se momenat odnosi na školovanje kadra, koji će steći bar osnovno znanje u polj. školama. Ovdje se u kratkom roku ne može postići znatniji efekt, pa ga zato za današnju situaciju ne ćemo smatrati jednim od glavnih faktora.

Sigurno je samo to: da bez seljaka, koji dobro pozna svoj zanat, ne ćemo nikada postići i dostići nivo zapadnih zemalja u poljoprivrednoj produkciji.

Četvrti momenat je također za znatni dio Zagorja od uočljive važnosti: veoma česta nestašica novaca, pa makar se i radilo samo o 100 dinara. Tko pozna dobro prilike Hrv. Zagorja, tko je vršio akciju štrcanja među tim domaćinstvima, taj zna, s koliko se poteškoća morao baviti, da se i 100 dinara za izvršeno štrcanje naplati. No ovdje bismo mogli odmah primijetiti, da danas, kad je kila jabuka dosegla cijenu od preko 100 Din., raste i interes za štrcanje. U kotaru Varaždin ne mogu sa postojećom aparaturom sve narudžbe ni obaviti. Zato je i put za obnovu voćarstva lakši tamo, gdje voćari sami traže intervenciju zaštitara. Logično, da taj interes ne pokazuju oni, koji imaju samo 6,5 jabuka nego 30—40 stabala. A važno je još i to, da smo nakon 5—6 godina, otkada su kod nas počele akcije štrcanja, na selu uspjeli pokazati, da onaj gospodar, koji redovno vrši zimsku štrcanja, ima zdravi voćnjak (pod »zdrav« mislim, da voćnjak postoji i da rodi), a onaj gospodar, koji ne štrca voćke **nema** ni voća, jer su mu se stabla posušila ili su u zadnjem stadiju sušenja.

U »Gospodarskoj osnovi za kotar Zlatar« (Agr. gl. 5/53) iznio sam perspektive Zagorja u pogledu voćarenja — postavivši rješenje problema na soc. principe: zemlja, kao sredstvo za proizvodnju, nalazi se u rukama društvene svojine, a prema tome se onda i voćarstvo postavlja na moderne i ustaljene zakone voćarske proizvodnje. No mi se danas u smislu društvenog preobraćaja nalazimo tek u prelaznoj fazi, gdje polj. gospodar (makar i u ograničenom zemlj. posjedu) još uvijek proizvodi na kap. osnovi. Prema tome sada ne vrijedi rješenje iz predložene Osnove, jer se ne može provesti po onoj zamisli. Prepustimo li zaštitu jabuka **samo** proizvođačima, sigurno ćemo doživjeti slom. Ne počnemo li već danas s **planskim akcijama** oko zaštite i podizanja novih voćnjaka, dospjet ćemo u prazninu od 10 godina, u kojoj ne ćemo imati jabuka. To moramo spriječiti, a i možemo unatoč mnogobrojnosti domaćinstava, a malobrojnosti jabuka po domaćinstvu, samo treba da svih 70.000 domaćinstava obuhvatimo jednom smišljenom planskom akcijom.

Svakako, prvi je momenat kod svake takove akcije novac. Njega treba osigurati za nabavu dovoljnog broja štrcaljka i opskrbiti njima proizvođače OPZ ili NOO. Stare voćke, koje su već na izmaku snage, ali ipak imaju još koju zelenu granu, treba sjeći u »glavu«, jer će iz rezervnih pupova potjerati nove mladice, iz kojih ćemo na starom deblu uzgojiti za 4—5 godina novu krošnju, koja će opet donositi plod. Prema tome ne valja takovo stablo sjeći. To već zna danas i većina polj. gospodara, koji tako rade. No oni osim reza u glavu ne poduzimaju ništa više, pa je zato razumljivo, da i ovako »regenerirana« voćka brzo usahne, jer sve uši sa stabla napadnu te nove mlade izboje, koji bez zaštite konačno usahnu, a onda dakako usahne i cijela voćka, jer više nema rezervnih pupova. Kad bismo pak ova regenerirana stabla **redovno** štrcali — a s obzirom na malu krošnju u prvih nekoliko godina ne bi to bilo ni teško — dobili bismo nakon 4—5 godina od ovakvog stabla novu krošnju jednako veliku kao prijašnja, i jednako rodnu. Posijećemo li pak staro zaraženo stablo, pa na mjesto starog postavimo novo, čekat ćemo 10 godina na istu količinu ploda, koji nam donosi ovako regenerirano stablo, kao što je to naprijed opisano, naravno

uz pretpostavku, da ga redovno zaštićujemo od *Aspidiotus*. Zaštita pak ovih obnovljenih voćaka ne predstavlja zapreku da ih dobro i temeljito ne štrcemo s obzirom na malu krošnju, koju možemo dobro poštrcati prvih nekoliko godina i običnom vinogradarskom štrcaljkom, koju svako ovakovo domaćinstvo u ovim krajevima ima.

Prema tome nije stvar tako crna, kako se čini, ali bi trebalo sve ovo predloženo provesti. Ponavljam, da ovim mjerama treba obuhvatiti 70.000 domaćinstava, a za takovu akciju treba veoma dobra i solidna organizacija ne samo u kotaru, nego i **odozgo!** Mislim, da se i danas uz postojeće mogućnosti i kapacitete dade poštrcati mnogo više stabala, nego što ih se poštrca svakog zimskog i proljet. perioda. S obzirom na očevidne pozitivne rezultate onih voćara, koji svoja stabla redovno štrcaju, spram onih, koji ih ne štrcaju, pa više i jabuka gotovo nemaju — potražnja za agronomom zaštitarom je sve veća. Seljaci traže pomoć i zaštitu, koju ne mogu u dovoljnoj mjeri dobiti radi nestašice aparature, stručnih ljudi i t. d. Nezainteresiranost rukovodećih ljudi u polj. zadrugama je razlog, da na terenu nema materijala za štrcanje, da nije popravljena štrcaljka i dr. Ako pak ovaj interes poljoprivrednika, koji danas dobiva sve više maha, a sigurno će i svakom godinom rasti — ne iskoristimo i zaštitu na vrijeme ne pružimo, tih će 6,5 jabuka propasti, jer za njega one i nisu od tolikog interesa s financijskog stajališta, kao što sam to naprijed istaknuo. Ali za nas, **za zajednicu je tih 6,5 voćaka i te kako važno, jer su upravo te jabuke prije napada.** Asp. dale sa svakog takovog domaćinstva po nekoliko desetaka kila jabuka na prodaju, a skupivši sve to dobivali smo sa tih nekoliko voćaka hiljade vagona, kojih danas nažalost više nemamo.

Prema svemu, što je naprijed izneseno, dobar poznavalac prilika voćarstva u ovome kraju mogao bi lako zaključiti, da ovoj temi i nije potreban toliki publicitet, jer se sve, što je ovdje predloženo, može riješiti u granicama svakog kotara i odg. organizacije. Nažalost, danas organizacija u kotaru nije takova, da bi sve mogućnosti iskoristila do maksimuma. To se barem ne dešava u kotaru Varaždin, a čvrsto vjerujem, da ista situacija vlada i u drugim kotarima Zagorja. U prvom redu prskalice, sprečavaju poduzimanje šire akcije štrcanja u zimi. O potrebi ovih nisu dovoljne samo sugestije polj. stručnjaka odg. polj. i rukovodećim ljudima od vlasti, nego je općenito u cijelom tom pothvatu **potrebna jaka organizacija iz Zagreba, koja će nadzirati predradnje i radnje tokom štrcanja počev od IX. mjeseca pa do konca proljeća, kada prskanje prestaje.** Ako stvar ne postavimo ovako, vjerujem, da ćemo svake godine u navedenim kotarima poštrcati tek 15% od ukupnog broja stabala voćaka, a to je dovoljno, da nam ostalih 85% za nekoliko godina propadne.

Da se riješi taj teški i složeni zadatak, potrebno je po mojem mišljenju još mnogo diskusija, prijedloga i izmjene mišljenja od najviših do najnižih mjesta, i na tim sastancima se moraju naći konkretnije i bolje organizacione forme, da zaštitimo barem voćke, koje još imamo. Imam dojam da danas suviše u tome pogledu mirujemo, da sasvim ravnodušno pratimo postepenu propast. Danas je svaka takova akcija prepuštena samo agronomu u kotaru ili stanici, koji sam ili zajedno s ostalim kolegama

nije sposoban da ozbiljnost situacije postavi **opće-široko**. Ako se u nekoj PZ nalazi štrcaljka, a ovu ne može **nitko** staviti u pogon, ili ako je i štrcaljka sposobna, a **nitko** se ne brine, da nabavi za nju potreban materijal i t. d. — onda nešto općenito ne valja u organizaciji toga posla. Zato će sigurno biti nužno, da se osnuje operativno-koordinaciono tijelo, koje će voditi potrebnu financijsku politiku, kako bi se što lakše i jeftinije provela akcija štrcanja, a i o tome, da se sve mogućnosti za zaštitu voćaka iskoriste svake jesenske i zimske sezone do maksimuma. Ako takovo tijelo nije potrebno za cijelu NRH, ono je potrebno za Hrv. Zagorje, u čijim prilikama vladaju opisani momenti.